

Čeká nás katastrofický rok 2012?

Se začátkem každého roku se objevují nejrůznější prognózy a výhledy, jaké události nás čekají v příštích, tentokrát 366 dnech, na jaké změny se připravit. Nutno dodat, že ten letošní nevyznívá příliš optimisticky. Pokud si do internetových vyhledávačů zadáme „rok 2012“, vyrojí se desítky odkazů, které spojuje líčení katastrofických scénářů konce světa, nejčastěji s poukazem na zdánlivě končící mayský kalendář (posledním datem by měl být údajně den zimního slunovratu). Podobné poselství prý ukrývá i proroctví francouzského lékaře a jasnovidce 16. stol. Nostradama a mnohé zdroje – ve snaze vzbudit dojem serióznosti – dodávají (samozřejmě bez citací konkrétních prací), že se i vědci napříč obory shodují, že Země letos dosáhne nevyhnutelného „bodu zvratu“. Do širšího povědomí se téma zániku civilizace dostalo díky hollywoodským producentům, kteří své vize ztvárnili ve filmu s jednoduchým názvem „2012“: v jedné z klíčových scén tibetský mnich sleduje vodní masu valící se přes štíty velehor. Globální hospodářská krize, pokles růstu ekonomik či možné zhroucení jednotné evropské měny bývají vykládány jako jasné symptomy blížící se apokalypsy. A ke stejnému účelu poslouží i pozorované hromadné úhyny některých živočichů, což v poslední době zaplňuje přední stránky mnoha médií (jakkoli k nim pravidelně docházelo i v minulosti).

Živnou půdou pro šíření podobných „senzačních“ sdělení a teorií vždy byla a je nedostatečná informovanost nebo v dnešní době spíše určitá pohodlnost při získávání a třídění informací a omezování se na nekritické přebírání toho, co se nám předkládá. Příznačné pro mnohé současné mediální prostředky je snaha zaujmout za každou cenu, což často jde ruku v ruce s přílišným zjednodušováním až překrucováním faktů a vydáváním určitého stanoviska jako jediného správného. Vždyť o co větší čtenářský a posluchačský ohlas bude mít zpráva Podle mayského kalendáře skončí svět v r. 2012 než fakticky mnohem správnější Různé studie datují konec mayského kalendáře mezi roky 1493 a 2532? Ve svém důsledku tak přestává být důležité, jaká je vlastně pravda, rozhodujícím a směrodatným se stává obraz této pravdy vytvářený médii. Navíc, jak dokládá filozof a biolog Stanislav Komárek, katastrofická sdělení všeho druhu jsou spolehlivým způsobem, jak přitáhnout pozornost, neboť člověk je historicky „naprogramován“ na mnohem větší koncentraci a pravděpodobnost nebezpečí, než jakou mu předkládá současná západní civilizace. Sdělovací prostředky se proto často ubírají cestou nejmenšího odporu a servírují tolik žádané apokalypsy, místo aby kladly důraz na témata, která přispějí k rozšíření obzorů, zvyšování povědomí a formování postojů čtenářů a posluchačů. Pokud by si např. cizinec měl udělat obrázek o České republice jen na základě hlavních sdělovacích prostředků, musí dospět k závěru, že jsme národem nevzdělanců a kriminálníků – každodenní počet příspěvků na nejnavštěvovanějším domácím webovém portálu v rubrice Kri-

mi dosahuje v průměru tolik, co se v rubrice Věda a školy nashromáždí až za celý týden.

Ačkoli se v letošním roce s veškerou pravděpodobností Země nesrazí s planetkou nebo kometou, neroztrhá ji mimořádná konjunkce, ani nás nesežehne slunce, vývoj v některých oblastech nás sotva může nechat lhostejným. Tristiň důsledky může mít podřizování veškerého konání, včetně Živě nejbližších otázek ochrany biodiverzity a role vzdělání, jen ekonomickým ukazatelům, čehož jsme v poslední době často svědky.

O celkově poddimenzovaných finančních prostředcích vynakládaných v ČR na ochranu přírody (např. podle údajů příslušných ministerstev roční suma alokovaná na záchranné programy zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů odpovídá výstavbě zhruba 15 m dálnice) bylo již napsáno hodně. Člověka snad ani nepřekvapí hlasy navrhuující sloučit Ministerstvo životního prostředí s Ministerstvem pro místní rozvoj. S úžasem jsem však nedávno sledoval průběh semináře nazvaného Kůrovcová kalamita – argumenty zastánců zdravého rozumu, kterou uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku. Nemám nic proti tomu, když se prezentované názory neshodují s těmi mými – naopak, člověka takové podněty spíše posouvají kupředu, donutí, aby o problematice více přemýšlel a snažil se na ni nahlížet z různých úhlů. Vždyť diskuze, polemiky a snaha o obhájení si svého názoru jsou motorem veškerého poznání a základem jakékoli seriózní vědecké práce. Některé úkazy na jmenovaném semináři však rozhodně měly k „argumentům zdravého rozumu“ na míle daleko – ať už se to

týkalo obklopení se jen svými „věrnými“ (byli pozváni pouze zastánci jednoho tábora), nebo situace, kdy nejvyšší ústavní činitel nepokrytě vyzýval, aby se ignorovaly názory odborníků (včetně zahraničních) a situace se řešila podle vlastního, prý racionálního scénáře. Filozof Václav Bělohradský však kdysi trefně napsal: „Chceme-li být racionální, musíme se vzdát představy, že naše věty musí být založeny na pravdě.“ Konaný seminář byl alarmující ukázkou toho, jak takové počínání může vypadat. Při představě, že by se snad podobné názory a způsob jednání staly standardem, by r. 2012 opravdu katastrofický byl.

Neméně nebezpečný dopad mohou mít neuvážené změny chystané v systému vysokoškolského vzdělávání. Letošní rok bude klíčový pro podobu nového, v pořadí již třetího polistopadového zákona o vysokých školách (dokument by měl být předložen v polovině r. 2012 Parlamentu ČR a vstoupit v platnost od r. 2013). Současný návrh vytvořený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy však odmítají Rada vysokých škol, Česká konference rektorů i jednotlivé univerzity s odůvodněním, že chystané změny povedou k degradaci a destabilizaci celého vysokoškolského vzdělání. Četné věcné připomínky podané Radou VŠ (ať už se týkaly kritiky zavádění krátkodobých studijních programů, způsobů financování nebo ohrožení akademických svobod) nakonec zůstaly vlivem politických tlaků nevyslyšeny. Na pováženou je zároveň skutečnost, že univerzitní vzdělání začíná být stále častěji chápáno jen jako soukromá investice a zachází se s ním jako se zcela tuctovým spotřebitelským zbožím, zatímco jeho celospolečenský prospěch a sociální hodnota se vytrácejí. Nakolik se sporné body v návrhu podaří vyřešit, ukáže, jestli r. 2012 budeme moci z pohledu vzdělání vnímat pozitivně, či naopak, zda bude ve znamení další devaluace hodnoty vzdělanosti.

Vraťme se však zpět k mayskému kalendáři. Méně drastické teorie předpokládají, že konec mayského cyklu v letošním roce nebude znamenat fyzickou likvidaci lidstva přírodními živly, ale počátek nového období civilizace, která bude založena méně materialisticky a více duchovně. Rád bych tomu věřil, i když pravděpodobnost takové vize se (bohužel) limitně blíží nule. V Živě se však i letos budeme snažit, abychom vám přinášeli co možná nejzajímavější a po jazykové i obrazové stránce atraktivní články z různých koutů nekončného přírodního divadla, plné informací, na něž se můžete spolehnout. V letošním ročníku se čtenáři mohou těšit na další monotematické číslo, které tentokrát věnujeme 100. výročí založení České botanické společnosti (podobně jako v předchozích speciálních rozšířených číslech i zde poukážeme na přesahy botaniky do dalších oborů a témata budou zasazena do širšího kontextu). Snad se nám alespoň trochu podaří přispět k šíření biologického poznání a vzbuzení zájmu o přírodní vědy a nemateriální hodnoty obecně. V r. 2012 s jistotou nepřijde žádná globální katastrofa „zvnějšku“, snažme se o to, aby naše jednání a postoje nepoznamenala žádná katastrofa „vnitřní“...